

Relativismus a subjektivita

Všechno lidské poznání je „relativní“, pokud rozumíme správně slovu „relativní“, odkazujícímu na „relaci“ čili vztah“ všechno lidské poznání (a vůbec myšlení) je totiž nepochybně „vztažené“, protože se vztahuje k něčemu, co už součástí příslušného poznání (a myšlení) není. Ve filosofii se od dob Brentanových a zejména Husserlových mluví o intencionalitě myšlení, která spočívá prostě v tom, že každá naše myšlenka je zároveň něčím, co se aktivně vztahuje k něčemu, co se zaměřuje na něco, co míní něco dalšího (což je ta její „psychická“ stránka), a zároveň je nezbytně spjata s tímto „něčím“ míněným, zaměřeným, uvedeným do vztahu. Jinak řečeno, každá myšlenka je jednak výkonem, aktem vědomí či myšlení, jednak intencionálním „předmětem“, „objektem“ (tak se to obvykle říká; my k tomu budeme mít jisté připomínky). Už Descartes rozlišoval mezi myšlenkou myslící a myšlenkou myšlenou (cogitatio cogitans, cogitatio cogitatum). Možná bude lépe užívat přinejmenším prozatím Descartova rozlišení, abychom se vyhnuli předčasnému rozboru toho, co vlastně znamená termín „objekt“ či „předmět“. Nám teď jde o to, že to „myšlené“ není subjektivní, nýbrž že se k němu můžeme vztahovat vždy znovu. To ovšem se příliš přesně nedařilo narativitě, i když i ta byla schopna se opětovně vztáhnout k „témuž“; narativní identifikace byla ovšem vždy jen přibližná a dlouhodobě nestabilní. Teprve pojmy a pojmovost dovolují identifikaci přesnější a přísnější, s níž se dá náročněji pracovat. Pojmovost tedy dovoluje myslet něco přesně a se stejnou přesností vždy znovu, ale nezbavuje myšlení (aktivitu myšlení) její subjektivity a tím relativnosti, tj. vztaženosti. V myšlení nikdy nemáme a nemůžeme mít nic „skutečného“, „reálného“ zachyceno v jeho vlastní skutečnosti či „realitě“, ba dokonce ani v jeho „idealitě“: myšlení trojúhelníka není schopno se trojúhelníku ani podobat, ani se naň zavěsit či k němu „přilepit“, a už vůbec ne jej v sobě, tj. v rámci myšlenkového aktu, zachytit a podržet, nýbrž vždycky se k němu bude pouze vztahovat, a to lépe či hůře, přesněji nebo vágněji, a to v závislosti na své úrovni, tj. na úrovni své pojmové strukturovanosti.

(Písek, 030607-2.)